

ג'ס'ח'ס'



יש רגשות שאנחנו יודעים להסביר. שמחה, פחד, כעס, אהבה. ויש רגש אחד שחומק מכל הגדרה. הוא אינו שואל רשות, אינו מתחשב בזמן או במקום. לפעמים הוא מגיע דווקא כשהכל בחיינו נראה שלם. הוא מתיישב בשקט בלב ואומר: חסר לך משהו... זה געגוע.

בשיעור זה אנסה לתהות על הרגש הלא ברור הזה שנקרא : געגוע. "צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי, בארץ ציה ועיף בלי מים." (תהילים, ס"ג, ב') דוד המלך אינו מתאר כאן רק אמונה, הוא מתאר חוויה. הנפש צמאה עוד לפני שהאדם יודע למה. כמו אדם ההולך במדבר ומרגיש את גופו מבקש מים, כך גם הנשמה יודעת לזהות את החסר שלה עוד לפני שהשכל מצליח לקרוא לו בשם.

ישנם אנשים שמצליחים לנסח במילים את מה שרבים מאיתנו מרגישים, אך אינם יודעים לומר. אחד מהם הוא ד"ר יאיר כספי. בכתביו הוא מתאר געגוע שאינו מופנה בהכרח לאדם או למקום, אלא געגוע עמוק יותר- געגוע של הנשמה אל מקורה. כך הוא כותב:

"אתה מתגעגע ולא יודע למה, כי אסרו עליך לגלות את מושא אהבתך. אתה מתגעגע בלי קול, בלי מילה, כי אמרו לך שאין למה. אתה מתגעגע ואסור לך, כי אמרו לך להאמין בעצמך וגם אמרו שאתה בורא את המציאות שלך. ואמרו לך שאין לך על מי לסמוך, אלא על עצמך. אתה מתגעגע לאלוהים ומפחד שיגלו. אתה מתבייש ואתה גם מפחד שגעגועיך יאפשרו לשומריו של הבורא להשתלט עליך, שיכפו עליך תפקיד שאינו שלך.

אתה מתגעגע ונקרע בין הרצון ללכת אחר געגועיך ובין נאמנותך לעצמך, כלומר, למה שאמרו לך שהוא "אתה". אתה מתגעגע ומנסה לדחוק את הגעגוע, למחותו- ולא הולך לך. הגעגוע לא מניח לך. יום אחד, כשלא יכולת להסתיר עוד את כישלונך בביצוע תפקיד שהיה גדול עליך, החלטת להתחיל להקשיב לגעגוע ולגלות למה הוא מזמין ואילו שערים הוא פותח."

ובכן מהו אותו "געגוע"?

מדובר ברגש כל כך פרטי, אישי, אין קול או מילה שיכולים לתארו. מעין חוסר שקיים בנו ואנו מבקשים להשלימו, למלאו. אך לא תמיד ברור לנו איך. אין זה רעב חומרי כי את זה ניתן למלא בקלות. כאשר אדם מתגעגע לחברו הוא מרים טלפון או הולך לבקרו, אך מה קורה כאשר אדם מתגעגע ולא יודע למה. מעין רגש כזה שגורם לנו למעט עגמומיות ואפילו עצבות אך מניע אותנו לחיפוש. חיפוש אחר הדבר שאליו אני מתגעגע.

גם אני מכירה את התחושה הזו. כבר בילדותי, במיוחד בשעות הדמדומים, בזמן שלפני הדלקת נרות השבת, היה מתעורר בי געגוע שלא ידעתי להסביר. שנים חשבתי שזהו עצב, רק מאוחר יותר הבנתי שלא היה זה עצב כלל, אלא קול אחר – קול המבקש קרבה ומשמעות. לפעמים רגש זה מופיע מול ים רחב, מול ניגון ישן או ברגע של שקט. לרגע נדמה שהלב מבקש דבר מה, אך אינו יודע לקרוא לו בשם. היום אני יודעת שזה היה הגעגוע שלי לאל, לאוכל רוחני שהיה חסר לי.

הגעגוע הוא שפתה של הנשמה ונשמת היהודי יש בה חלק אלוקי המבקש להידבק, להתקרב לבורא עולם. נשאלת השאלה כיצד מקשיבים לגעגוע הזה? כיצד מבחינים בין געגוע חולף, הנובע מרגש או זיכרון, לבין געגוע עמוק יותר – געגוע של הנשמה?

נדמה שלאורך הדורות ניסו חכמי ישראל לתת מילים לחוויה הזו. הם הבינו שהאדם אינו רק מחפש את בוראו, אלא גם נענה לקריאה שבאה מתוכו. אחד המשלים היפים והמרגשים שמתארים את מערכת היחסים הזו ואת מקור הרגש של הגעגוע מובא בשם רבי אלימלך מליז'נסק:

"אב ובנו נסעו יחד בעגלה סמוך ליער. באותה העת הבשילו ביער תותי בר מתוקים. ראה אותם הבן וביקש מאביו שימתין לו מעט עד שילקט לו מעט מהם. בעל כורחו עצר האב את העגלה ואמר לבנו "לקט מהר את שללך, כי אין לנו פנאי להתעכב". אבל הבן הלך אחר תאוותו, ליקט תותים ושב וליקט. צעק האב: "אין לנו פנאי עלינו להמשיך בדרכנו". אלא שהבן היה שקוע בתאוותו ולא רצה ללכת משם. כשראה זאת האב חמל על בנו, "רואה אני שמתעכב אתה ביער זמן רב ואני חושש שתסתבר בין העצים עד שלא נמצא עוד זה את זה, על כן אתן לך עצה – בכל כמה רגעים תקרא אלי: "אבא! אבא!" ואני אענה לך "בני, בני", דע לך שכל זמן שאתה שומע אותי, הרי גם אני שומע אותך. אבל אם לא תשמע שוב את קולי, תדע שהסתבכת והתרחקת ממני ועליך לרוץ בחזרה עד שתמצא אותי." למלא געגוע בדבר שהוא לא ידוע, ניתן לעשות רק על ידי הקשבה לקול הפנימי. אחת הדרכים שבהן הנשמה משוחחת איתנו היא באמצעות תחושת הנחת. זו אחת הלחישות העדינות של הנשמה והיא באה לידי ביטוי ברגש של נחת. אדם יכול לחיות את שגרת יומו ולפתע, ברגע בלתי צפוי, לחוש נחת עמוקה. תחושת נחת עמוקה היא לעיתים רמז לכך שהנשמה מצאה לרגע את המקום שאליו היא התגעגעה. את הרגע הזה חשוב לזהות ולהשתהות בו.

אדם הרואה מראה של נרות שבת דלוקים, רואה את שולחן השבת, שומע ניגון, מביט בילדיו כשהם נקיים ושבעים, עושה מעשה טוב, מקבל חיבוק אמיתי ועוד כהנה וכהנה דוגמאות של חוויות שמסוגלות להעניק לאדם תחושה של נחת. ברגע כזה על האדם להביט לשמיים להודות על הרגע הזה ולבקש שבכל רגע ורגע בחייו ובכל חוויה יחוש את התחושה הזו.

התרבות המודרנית משפיעה על האופן שבו אנחנו מפרשים את הגעגוע שלנו. אולי אחת הסיבות שקשה לנו כל כך להקשיב לגעגוע, היא השפה שבה אנחנו חיים. התרבות המודרנית מחנכת אותנו לחפש פתרונות מהירים, למלא כל חסר, להיות חזקים, עצמאיים ומסוגלים להתמודד עם הכל בכוחות עצמנו. כאשר מתעורר בנו געגוע, אנחנו ממהרים לפרש אותו כחוסר שיש לסלק או כבעיה שיש לפתור, אך ייתכן שהגעגוע כלל אינו הבעיה, אלא הזמנה.

הגעגוע מציע לנו דרך אחרת לראות ולהתייחס למסע חיינו, לתת מקום לרגשות הנולדים בנו, להבין שאנחנו לא מנותקים מהקשר רחב וגדול, שיש בנו חלק המבקש קשר, משמעות והישענות על הדבר הגדול מאתנו.

הגעגוע הזה הוא רגש גאוני, הוא אינו תקלה בנפש האדם, אלא מתנה גדולה שהבורא העניק לנו. הגעגוע הוא הרגש שמניע את האדם לחיפוש מתוך צורך למלא את החסר.

זו הסיבה שאיננו צריכים להיבהל מן הגעגוע, לא למהר להשתיקו ולא למהר למלא אותו בכל דבר מזדמן. לפעמים הוא אינו מבקש פתרון, אלא הקשבה. הוא בא להזכיר לנו שיש בתוכנו עוד מקום שעדיין מבקש לגדול, להתקרב. כשאנו מקשיבים לגעגוע הזה אנו מאפשרים לעצמנו להתקרב לעצמנו.